

УДК 316.48:159.923-053.6

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.3>

Валерія БОНДАР

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0009-0002-0389-759X

Бібліографічний опис статті: Бондар, В. (2026). Деструктивні конфлікти та їх роль у поширенні булінгу серед студентської молоді в умовах суспільних трансформацій. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 21–28, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.3>

ДЕСТРУКТИВНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОШИРЕННІ БУЛІНГУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті здійснено теоретичний аналіз деструктивних конфліктів як провідного чинника поширення булінгу серед студентської молоді в умовах соціальних трансформацій, зумовлених воєнним станом в Україні. Обґрунтовано, що посилення психоемоційного напруження, накопичення травматичного досвіду, соціальна фрустрація, вимушене переміщення населення та розрив стійких соціальних зв'язків суттєво підвищують рівень конфліктності в міжособистісних взаємодіях студентського середовища, сприяючи трансформації деструктивних конфліктів у систематичні форми насильницької поведінки, зокрема булінгу (цькування).

Особливу увагу приділено тому, що в умовах поєднання очних, дистанційних та змішаних форматів навчання, деструктивні конфлікти дедалі частіше набувають латентного та цифрового характеру, що ускладнює їх своєчасне виявлення, фіксацію та ефективну профілактику.

Проаналізовано соціально-педагогічні ризики ескалації конфліктів у булінг, зокрема вплив групової динаміки, дисбалансу влади, порушення норм комунікації та загального зниження конфліктної культури в студентських колективах.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі деструктивних конфліктів у механізмах поширення булінгу серед студентської молоді, а також визначення соціально-педагогічних можливостей та стратегій їх профілактики в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану.

У статті окреслено основні напрями соціально-педагогічної профілактики, спрямовані на запобігання переходу деструктивних конфліктів у булінг: розвиток навичок ненасильницької комунікації та конструктивного розв'язання конфліктів, впровадження відновних практик і травма-інформованих підходів, посилення ролі органів студентського самоврядування, формування культури нульової толерантності до насильства та агресії в університетському середовищі, а також інтеграція психологічної підтримки та резильєнтності в освітній процес.

Ключові слова: деструктивні конфлікти, булінг, студентська молодь, соціально-педагогічна профілактика, заклад вищої освіти, воєнний стан, безпечне освітнє середовище.

Valeriia BONDAR

Postgraduate Student at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0009-0002-0389-759X

To cite this article: Bondar, V. (2026) Destruktyvni konflikty ta yikh rol u poshyrenni bulinhu sered student-s'koyi molodi v umovakh suspil'nykh transformatsiy [Destructive Conflicts and Their Role in the Spread of Bullying Among Student Youth in the Context of Societal Transformations]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 21–28, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.3>

DESTRUCTIVE CONFLICTS AND THEIR ROLE IN THE SPREAD OF BULLYING AMONG STUDENT YOUTH IN THE CONTEXT OF SOCIETAL TRANSFORMATIONS

The article provides a theoretical analysis of destructive conflicts as a leading factor in the spread of bullying among university students in the context of social transformations caused by martial law in Ukraine. It substantiates that increased psycho-emotional tension, accumulated traumatic experience, social frustration, forced displacement of the population, and the disruption of stable social ties significantly intensify the level of conflict in interpersonal interactions within the student environment, contributing to the transformation of destructive conflicts into systematic forms of violent behavior, including bullying.

Particular attention is paid to the fact that under conditions of combined face-to-face, distance, and blended learning formats, destructive conflicts increasingly acquire latent and digital forms, which complicates their timely identification, documentation, and effective prevention.

The article analyzes socio-pedagogical risks of conflict escalation into bullying, including the influence of group dynamics, power imbalance, violations of communication norms, and an overall decline in conflict culture within student collectives.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the role of destructive conflicts in the mechanisms of bullying dissemination among university students, as well as to identify socio-pedagogical opportunities and preventive strategies in higher education institutions under conditions of martial law.

The study outlines key directions of socio-pedagogical prevention aimed at preventing the transformation of destructive conflicts into bullying, including the development of non-violent communication and constructive conflict resolution skills, the implementation of restorative practices and trauma-informed approaches, strengthening the role of student self-governance bodies, fostering a culture of zero tolerance for violence and aggression in the university environment, and integrating psychological support and resilience-building into the educational process.

Key words: *destructive conflicts, bullying, university students, socio-pedagogical prevention, higher education institution, martial law, safe educational environment.*

Постановка проблеми. Булінг (цькування) у студентському середовищі закладів вищої освіти, попри традиційне асоціювання з шкільним віком, є актуальною та багатогранною соціально-педагогічною проблемою, що негативно впливає на психоемоційне благополуччя здобувачів вищої освіти, їхню академічну мотивацію та успішність, міжособистісні стосунки, самооцінку та загальний організаційний клімат університетської спільноти.

Умови воєнного стану суттєво загострили та трансформували ризики деструктивної взаємодії серед студентської молоді. Тривале психоемоційне напруження, спричинене досвідом втрат, повітряними тривогами, нестабільністю соціально-побутових обставин, вимушеним переміщенням (включаючи внутрішньо переміщених студентів), а також поєднання очних, дистанційних і змішаних форм навчання створюють сприятливе середовище для зростання конфліктності, агресивних проявів та ескалації латентних форм булінгу.

Конфліктні ситуації є невід'ємною частиною життя кожної людини. Однією з причин загострення конфліктів серед здобувачів/здобувачок освіти є невміння вирішувати конфлікти мирним шляхом, що зумовлює зростання випадків насильства, булінгу

в освітньому середовищі (Андреєнкова, Мотилук, 2023)

Результати національного опитування, проведеного аспіранткою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка Бондар Валерією, спільно з цифровою платформою U-Report на тему «Проблеми насильства та булінгу в молодіжному середовищі» підтверджують високу обізнаність студентів із поняттям булінгу - 98,4% респондентів знають його визначення. Водночас лише 71,9% опитаних вважають проблему булінгу в закладах вищої освіти актуальною. Серед основних факторів, що провокують насильство та булінг, студенти найчастіше вказують на особисті конфлікти (67,1%), вплив оточення (75,1%), конкуренцію (49,9%), заздрість (69,3%), а також підвищений рівень стресу та агресії (55,9%) і стереотипне мислення (74,1%) (Цифрова платформа U-Report, 2024).

Ці дані свідчать про виражену конфліктну динаміку в студентських колективах, посилену воєнним контекстом.

Особливої уваги потребує соціально-педагогічний вимір профілактики булінгу в закладах вищої освіти. На відміну від суто психологічних чи дисциплінарних підходів, соціально-педагогічна профілактика орієнто-

вана на системну трансформацію освітнього середовища, переосмислення соціальних ролей і норм взаємодії студентів, цілеспрямоване формування цінностей ненасильницької комунікації, взаємоповаги, емпатії та колективної відповідальності. В умовах воєнного стану цей підхід набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє інтегрувати превентивні заходи з розвитком резильєнтності студентів, посиленням психосоціальної стійкості університетської спільноти та підтримкою її адаптивних ресурсів у кризових обставинах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Згідно з результатами дослідження «Вплив війни на молодь в Україні», реалізованого ГО «Аналітичний центр Cedos» спільно з агенцією Info Sapiens за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, Програми розвитку ООН та Міністерства молоді та спорту України, станом на 2023 рік кожен п'ятий представник молоді (22%) повідомляє про погіршення психічного стану, що проявляється у зниженні настрою, депресивних і тривожних станах, а також відчутті самотності. Крім того, 4% опитаних зазначили наявність проблем у сімейних взаєминах, зокрема дефіцит спілкування, взаєморозуміння та конфліктні ситуації. (Вплив війни на молодь України, 2023)

В сучасних умовах набуває актуальності проблема насильницького спілкування серед молоді. В суспільстві часто визначають булінг як поведінку, яка властива школярам та залишається позаду після закінчення школи, або що університети та коледжі є занадто культурними та інтелектуальними закладами, щоб мати місце для такої поведінки, але ці надії далекі від істини (Бондар, 2023)

У працях українських науковців (О. Кокун, Л. Сердюк, Т. Титаренко та ін.) досліджено феномен життєстійкості особистості, актуалізований соціальними трансформаціями та воєнними подіями в Україні. Проблематика булінгу представлена дослідженнями К. Абсямової, В. Андрєєнкової, Ю. Бриндікова, Л. Волинець, Т. Лях, Н. Максимової та ін., у яких розкрито соціально-педагогічні механізми профілактики, формування ненасильницької поведінки й безпечного освітнього середовища. Психолого-педагогічні аспекти протидії булінгу висвітлено у працях С. Максименка, В. Панка, О. Швед та ін.

Емпіричні дослідження підтверджують тісний зв'язок між конфліктністю освітнього середовища та проявами насильницької поведінки. Так, за результатами дослідження, проведеного серед здобувачів освіти, 78% респондентів зазначили, що конфліктні ситуації часто супроводжуються агресією та насильством; 14% вказали на руйнування міжособистісних стосунків як наслідок конфлікту, тоді як лише 8% респондентів відзначили його потенціал для розвитку взаємин. Аналіз стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях засвідчив, що 18% опитаних схильні ігнорувати конфлікт, 34% намагаються вирішувати його самостійно, 23% реагують агресивно, а 25% обирають шлях компромісу (Бондар, Харківська, 2024).

Отримані дані свідчать про недостатній рівень сформованості навичок конструктивного врегулювання конфліктів та підвищений ризик їх трансформації у булінг.

В умовах воєнного стану в Україні особливій актуальності набуває питання розбудови безпечного освітнього простору на засадах відновного підходу. Заклади освіти відіграють ключову роль у формуванні у здобувачів і здобувачок освіти моделей ненасильницької поведінки, розвитку установок і навичок, необхідних для запобігання насильству, конструктивного спілкування, мирного розв'язання конфліктів, досягнення порозуміння та взаємодії в контексті суспільної стійкості й відновлення (Андрєєнкова, Байдик, Войцях, 2023)

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що проблематика булінгу та деструктивних конфліктів саме серед студентської молоді залишається недостатньо опрацьованою, особливо з урахуванням сучасних нормативно-правових змін у законодавстві України щодо запобігання насильству та захисту прав дитини й молоді. Переважна більшість досліджень зосереджена на шкільному середовищі або окремих психологічних аспектах явища, тоді як соціально-педагогічні механізми профілактики булінгу та конфліктів у закладах вищої освіти, у поєднанні з правовими вимогами та інституційною відповідальністю університетів, потребують подальшого теоретичного осмислення й наукового аналізу.

Мета статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі деструктивних конфліктів у поширенні булінгу серед студентської молоді

закладів вищої освіти в умовах воєнного стану, а також аналіз викликів і можливостей соціально-педагогічної профілактики цього явища в сучасному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному студентському середовищі деструктивні конфлікти набувають особливі соціально-педагогічної значущості, оскільки виступають одним із ключових чинників ескалації агресивної поведінки та трансформації міжособистісних протистоянь у систематичні форми насильства, зокрема булінг. Заклади вищої освіти як складні соціальні організації об'єднують молодь з різним життєвим досвідом, рівнем психологічної стійкості, соціального капіталу та комунікативних навичок, що за умов підвищеної соціальної напруги створює додаткові ризики конфліктності.

Непроста ситуація в Україні, обумовлена воєнним часом, докорінно змінила звичний спосіб життя українців і українок. Підвищена тривожність, зумовлена нинішніми подіями в країні, впливає на емоційний стан населення, спостерігається зростання стресу, дратівливість, агресивна поведінка тощо (Лях, Спіріна, Клішевич, 2022).

В узагальненому вигляді конфлікт розглядається як вияв об'єктивних чи суб'єктивних суперечностей, які виражаються в протиборстві сторін, тобто така ситуація, коли сторони (суб'єкти) взаємодії переслідують певні власні цілі, які суперечать чи взаємно виключають одна одну (Харьківська, 2025)

У студентському середовищі конфлікти є природним елементом соціалізації, оскільки вони сприяють розвитку навичок комунікації, адаптації та розв'язання суперечок, але можуть набувати деструктивного характеру, якщо не вирішуються конструктивно.

Булінг (цькування) розглядається як форма навмисної агресивної поведінки, що має усвідомлений і цілеспрямований характер. Його

ідентифікація ґрунтується на сукупності ключових ознак, зокрема наявності ворожого наміру, дисбалансу сил між учасниками взаємодії, систематичності та повторюваності дій, чітко окреслених сторін конфлікту, заподіяння страждання постраждалій особі, а також елементів провокації. Прояви булінгу можуть мати місце як безпосередньо в закладі освіти та на його території, так і поза її межами у випадках, коли такі дії пов'язані з організацією та реалізацією освітнього процесу (Профілактика деструктивної поведінки підлітків, 2022).

Відмежування конфлікту від булінгу полягає в кількох ключових аспектах: конфлікт є разовим або епізодичним зіткненням інтересів на рівних позиціях (симетричність сил, можливість взаємного впливу), тоді як булінг - це систематична, повторювана агресія з дисбалансом влади, де жертва не може ефективно захищатися, а агресор навмисно завдає шкоди психічному чи фізичному здоров'ю. Конфлікт може завершитися компромісом, тоді як булінг ескалує через відсутність рівності та намір приниження.

Логічним продовженням такого розмежування є аналіз механізмів, за допомогою яких міжособистісні конфлікти у студентському середовищі можуть трансформуватися у деструктивні та набути ознак булінгу. За відсутності сформованих навичок конструктивного врегулювання суперечностей, належної підтримки з боку освітнього середовища та ефективних інституційних механізмів реагування конфліктна взаємодія поступово втрачає симетричний характер і переходить у площину систематичного насильства. Саме цей перехід від конфлікту до булінгу є критично важливим з позицій соціально-педагогічної профілактики та потребує окремого аналізу в контексті соціальних трансформацій і умов воєнного стану.

Таблиця 1

Відмінності між конфліктом і булінгом у студентському середовищі

Аспект	Конфлікт	Булінг
Характер	Разовий або епізодичний	Систематичний, повторюваний
Баланс сил	Симетричний (рівність сторін)	Асиметричний (дисбаланс влади)
Мета	Розв'язання суперечки, компроміс	Приниження, контроль над жертвою
Наслідки	Може бути конструктивним (розвиток)	Деструктивний (психічна травма)
Приклад	Суперечка за проект у групі	Постійне ігнорування та чутки про одногрупника

Типові причини деструктивних конфліктів у студентських колективах пов'язані з конкуренцією за обмежені ресурси (стипендії, участь у проєктах, академічне визнання), поширенням стереотипного мислення (упередження за соціальними, етнічними або гендерними ознаками), впливом референтного оточення та групового тиску, а також особистісними чинниками, зокрема заздрістю та несумісністю характерів. У студентському середовищі зазначені чинники додатково загострюються високим рівнем автономії молоді, академічним стресом, невизначеністю життєвих перспектив і наявністю неформальної соціальної ієрархії, що створює передумови для ескалації конфліктної взаємодії.

Таким чином, деструктивні конфлікти у студентському середовищі за відсутності конструктивного врегулювання та підтримки з боку освітнього середовища мають тенденцію до ескалації й трансформації у систематичні форми булінгу. Це актуалізує необхідність системної соціально-педагогічної профілактики, спрямованої на попередження конфліктної динаміки та формування культури ненасильницької взаємодії в закладах вищої освіти.

Механізм переходу конфлікту в булінг полягає у трансформації разового зіткнення інтересів між відносно рівними сторонами в систематичну асиметричну агресію: за відсутності конструктивного розв'язання одна зі сторін поступово набуває домінування, а взаємодія перетворюється на повторювані дії, спрямовані на приниження іншої особи. Цей процес проходить етапи виникнення, ескалації та закріплення й особливо посилюється в цифровому середовищі, де анонімність сприяє латентним формам психологічного тиску та кібербулінгу, ускладнюючи виявлення проблеми й поглиблюючи її наслідки.

Воєнний стан посилює конфліктність через психоемоційне напруження (тривога, травми

від втрат, повітряні тривоги), соціальну фрустрацію (невпевненість у майбутньому, економічна нестабільність) та розрив зв'язків (переміщення студентів-ВПО), що провокує агресію та ескалацію конфліктів у булінг.

Змішані формати навчання ускладнюють комунікацію, сприяючи непорозумінням, ізоляції та переходу конфліктів в онлайн-простір, де відсутність особистого контакту посилює деструктивні прояви.

Ці тенденції підтверджуються результатами соціологічного опитування ГО «Ла Страда-Україна» «Поширеність, причини та способи вирішення конфліктів у молодіжному середовищі в умовах повномасштабної війни в Україні». Згідно з даними опитування, 41,34% молоді відзначають зростання частоти конфліктів після 24 лютого 2022 року, що безпосередньо пов'язують з воєнним контекстом. Серед основних причин конфліктів респонденти найчастіше вказують на боротьбу за лідерство (46,14%), а також на відсутність готовності до співпраці та діалогу (14,41%), фінансове становище (13,28%) та необдумані вчинки (12,34%). Під час конфліктних ситуацій майже 40% молоді відчувають тривогу (39,74%), а 36,91% - злість, що свідчить про високий рівень емоційної напруги та стресогенність міжособистісних конфліктів у сучасних умовах (Ла Страда-Україна, 2025)

Таким чином, воєнний стан не лише підвищує частоту та інтенсивність конфліктів серед студентської молоді, а й створює умови для їхньої швидкої деструктивної ескалації в булінг, що вимагає спеціальних соціально-педагогічних заходів профілактики, орієнтованих на розвиток емоційної регуляції, навичок конструктивної комунікації та відновних практик.

Формування навичок конструктивного розв'язання конфліктів передбачає тренінги з ненасильницької комунікації, мозковий

Таблиця 2

Типові причини та механізм ескалації деструктивних конфліктів у студентському середовищі

Етап	Причини	Механізм
Виникнення	Конкуренція, стереотипи, вплив оточення	Зіткнення інтересів без розв'язання
Ескалація	Стрес, заздрість, обмежені ресурси	Перехід до агресії, залучення групи
Закріплення	Відсутність медіації, онлайн-анонімність	Систематичне насильство, латентні форми

штурм, аналіз ситуацій, де студенти вчать емпатії, компромісам та вирішенню конфліктів мирним шляхом (Лякішева, Бартків, 2024)

Для результативного запобігання конфліктам доцільно впроваджувати комплексні освітні програми й тренінгові заходи, застосовувати медіацію та діяльність служб порозуміння, а також забезпечувати активне залучення батьківської спільноти й громади до процесу профілактики (Косьміна, Лютий, 2022).

Освітні програми й тренінгові заходи мають провідне значення у запобіганні та профілактиці конфліктів, оскільки сприяють формуванню у здобувачів освіти знань і практичних навичок ефективної соціальної та міжособистісної комунікації, необхідних для конструктивного врегулювання конфліктних ситуацій. Застосування тренінгів із використанням рольових ігор, дискусій та практичних вправ дає змогу глибше усвідомити природу конфліктів, своєчасно розпізнавати їхні прояви та опановувати результативні стратегії їх розв'язання (Спіріна, Карпенко, Лях, 2024)

З огляду на зростання конфліктності у студентському середовищі в умовах соціальних трансформацій та воєнного стану, особливої актуальності набуває впровадження системних соціально-педагогічних заходів, спрямованих на запобігання ескалації міжособистісних конфліктів у булінг. Такі заходи мають поєднувати освітні, відновні, психологічні та організаційні інструменти, орієнтовані на формування безпечного й підтримуваль-

ного освітнього середовища в закладах вищої освіти.

Отже, ефективна профілактика ескалації конфліктів у булінг у ЗВО можлива за умови комплексного поєднання розвитку навичок ненасильницької взаємодії, застосування відновних і травма-інформованих підходів, активної участі студентського самоврядування та системної роботи з цифровими ризиками, що забезпечує зниження рівня агресії й формування культури взаємоповаги в університетському середовищі.

Висновки. Відповідно до поставленої мети статті встановлено, що деструктивні конфлікти відіграють визначальну роль у механізмах поширення булінгу серед студентської молоді, набуваючи в умовах воєнного стану підвищеної інтенсивності та латентності. Доведено, що поєднання психоемоційного напруження, соціальної фрустрації, розриву соціальних зв'язків і трансформації форматів навчання сприяє переходу разових міжособистісних конфліктів у систематичні форми агресивної поведінки. Обґрунтовано, що запобігання цьому процесу можливе за умови реалізації цілісної соціально-педагогічної профілактики, орієнтованої на розвиток навичок ненасильницької комунікації та конструктивного розв'язання конфліктів, упровадження відновних і травма-інформованих підходів, а також активне залучення студентського самоврядування до формування безпечного освітнього середовища в закладах вищої освіти

Таблиця 3

Заходи соціально-педагогічної профілактики ескалації конфліктів у булінг у ЗВО

Заходи	Опис	Приклад у ЗВО
Формування навичок ненасильницької взаємодії	Розвиток комунікації, емпатії, емоційної саморегуляції та конструктивного розв'язання конфліктів	Тренінги/семінари з ненасильницького спілкування, командної взаємодії та медіаграмотності
Відновні підходи	Використання процедур примирення, медіації та групових практик для відновлення взаємин і зниження напруги	Медіація між учасниками конфлікту; Техніка "Коло" після інциденту в академічній групі
Травма-інформовані методи	Урахування наслідків війни, стресу й травматичного досвіду при роботі з конфліктами та ризиками насильства	Психологічний супровід студентів-ВПО; індивідуальні/групові зустрічі підтримки, скринінг ризиків
Посилення ролі студентського самоврядування	Залучення студентів до формування норм, правил взаємодії, профілактичних кампаній та взаємопідтримки	Студентські антибулінгові ініціативи, інформаційні кампанії, тощо
Підвищення обізнаності про кіберризик	Профілактика кібербулінгу, розвиток цифрової етики, правил комунікації в онлайн-групах	Пам'ятка для академічних чатів; модерація груп; навчальні міні-сесії про кібербулінг

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В. І. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 10–11 березня 2023 р. Київ, 2023. С. 21.
2. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі / В. Л. Андрєєнкова, М. О. Мотилук. – Київ, 2023. 44 с.
3. Вплив війни на молодь України / І. Волосевич та ін. Київ, 2023. 76 с. URL: <https://cedos.org.ua> (дата звернення: 02.04.2025).
4. Запобігання та протидія домашньому насильству: діяльність закладів освіти : навч-метод посіб. / авт. кол: Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О. К. та ін. Київ : ФОП Нічога С. О., 2020. 196 с.
5. Косьміна М., Лютий В. Програми шкільної медіації в Україні. *Grail of Science*. 2022. Вип. 22. С. 77–81. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.12>
6. Лякішева, А., Бартков, О. (2024). Програма соціальної профілактики булінгу в середовищі старших підлітків. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 47–55, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.7>
7. Лях, Т., Спіріна, Т., Клішевич, Н. (2022). Соціальна профілактика сімейного неблагополуччя в територіальній громаді. *Social Work and Education*. 2022. Т. 9, No 2. С. 245–255.
8. Проблеми насильства та булінгу в молодіжному середовищі. Цифрова платформа U-Report. URL: <https://ukraine.ureport.in/opinion/7686/> (дата звернення: 01.02.2026).
9. Профілактика деструктивної поведінки підлітків : навчальн-метод. посіб. / Т. Журавель та ін. ; ред.: Т. Журавель, Ю. Удовенко. Київ : Вид-во ФО-П Буря О.Д., 2022. 144 с URL: https://www.researchgate.net/publication/361903322_PROFILAKTIKA_DE_STRUKTIVNOI_POVEDINKI_PIDLITKIV
10. Харьківська Т. А. Сучасні підходи до вирішення конфліктів в умовах війни: роль соціальної роботи в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. No1. С. 85–91. ISSN 1817-3764. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-85-91>
11. Результати соціологічного опитування «Поширеність, причини та способи вирішення конфліктів у молодіжному середовищі в умовах повномасштабної війни в Україні», 2025. Режим доступу: <https://la-strada.org.ua/download/rezultaty-sotsiologichnogo-opytuvannya-poshyrenist-prychyny-ta-sposoby-vyrishennya-konfliktiv-u-molodizhnomu-seredovyshhi-v-umovah-povnomasshtabnoyi-vijny-v-ukrayini> (дата звернення: 01.02.2026).
12. Bondar V., Kharkivska T. Developing the conflictological competence among students of professional and technical school. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Rezekne Academy of Technologies*. 2024. Volume I. С. 620–628. ISSN 1691-5887. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7901>.

REFERENCES:

1. Bondar, V. I. (2023). Rozvyvalnyi potentsial suchasnoi sotsialnoi roboty: metodolohiia ta tekhnolohii [Developing potential of contemporary social robots: methodology and technology]. *Materialy VIII mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv*. S. 21 [in Ukrainian].
2. Andriienkova, V. L., Motyliuk, M. O. (2023). Vyrishennia konfliktiv v osvithomu seredovyshchi iz zastosuvanniam prymyrennykh protsedur v onlain-formati [Conflict Resolution in the Educational Environment through the Use of Restorative Procedures in an Online Format]. *Kyiv*. 44 p. [in Ukrainian]
3. Volosevych, I., et al. (2023). Vplyv viiny na molod Ukrainy [The impact of war on youth in Ukraine]. *Kyiv*. 76 pages. Retrieved April 2, 2025. [in Ukrainian]
4. Andriienkova, V. L., Baidyk, V. V., Voitsiakh, T. V., & Kalashnyk, O. K. (2020). Zapobihannia ta protydiia domashnomu nasyilstvu: diialnist zakladiv osvity : navch.-metod. posib. [Prevention and Counteraction of Domestic Violence: Educational Institution Activities: Teaching Methodology Manual]. *Kyiv: FOP Nichoha S. O.* [in Ukrainian].
5. Kosmina, M. M., & Lyutyu, V. P. (2022). Prohramy shkilnoi mediatsiyi v Ukrayini [Programs of school mediation in Ukraine]. *Visnyk International Scientific Journal*, 22, 77–81. DOI: <https://doi.org/10.36074/grailof-science.25.11.2022.12> [in Ukrainian].
6. Lyakisheva, A., Bartkiv, O. (2024). Prohrama sotsialnoi profilaktyky bulinhu v seredovyshchi starshykh pidlitkiv [Program of social prevention of bullying among older adolescents]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 47–55, DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.7> [in Ukrainian].
7. Liakh, T., Spirina, T., & Klishevych, N. (2022). Sotsialna profilaktyka simeinoho neblahopoluchchia v terytorialnii hromadi [Social Prevention of Family Dysfunction in the Local Community]. *Social Work and Education*, 9(2), 245–255. [in Ukrainian].
8. U-Report Ukraine. *Problemy nasyilstva ta bulinhu v molodizhnomu seredovyshchi* [Problems of violence and bullying in the youth environment]. December, 2025. Retrieved February 1, 2026, from <https://ukraine.ureport.in/opinion/7686/> [in Ukrainian].

9. Zhuravel, T. (Ed.). (2022). Profilaktika destruktivnoi povedinky pidlitkiv [Prevention of Destructive Behavior in Adolescents]. Kyiv: Vid-vo FO-P Buriia O. D. C. [in Ukrainian].

10. Kharkivska, T. A. (2025). Suchasni pidkhody do vyrishennia konfliktiv v umovakh viiny: Rol sotsialnoi roboty v Ukraini [Modern approaches to conflict resolution in wartime: The role of social work in Ukraine]. Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka, (1), 85–91. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-85-91>[in Ukrainian].

11. La Strada–Ukraine. (2025). Rezultaty sotsiologichnoho opytuvannia “Poshyrenist, prychyny ta sposoby vyrishennia konfliktiv u molodizhnomu seredovyshchi v umovakh povnomasshtabnoi viiny v Ukraini” [Results of the sociological survey “Prevalence, causes and ways of resolving conflicts in the youth environment in the context of the full-scale war in Ukraine”]. Retrieved February 1, 2026, from <https://la-strada.org.ua/download/rezultaty-sotsiologichnoho-opytuvannya> [in Ukrainian].

12. Bondar V., Kharkivska T. Developing the conflictological competence among students of professional and technical school. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Rezekne Academy of Technologies. 2024. Volume I. C. 620–628. ISSN 1691-5887. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7901>.

Дата надходження статті: 09.11.2025

Дата прийняття статті: 11.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025